

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

WAYS TO IMPROVE FINANCIAL INDICATORS OF FUNCTIONING OF THE WORLD AGRARIAN SECTOR IN THE CONTEXT OF ITS SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті розглянуто окремі зв'язки між фінансовим станом аграрного сектору світу, його сталим розвитком та впровадженням інновацій в сільське господарство. Приділено увагу особливостям організації системи страхування сільськогосподарського сектору в окремих країнах. Розглянуто регіональні особливості впровадження інновацій в аграрний сектор. Зроблено аналіз розповсюдження географії голоду та головних чинників її виникнення.

The article deals with the specific links between the financial situation of the agricultural sector of the world, its sustainable development and the introduction of innovations in agriculture. Attention is paid to the peculiarities of the organization of the agricultural sector insurance system in individual countries. The regional peculiarities of innovations introduction into the agrarian sector are considered. The analysis of the spread of the geography of famine and the main factors of its occurrence are made.

Ключові слова: сільськогосподарське страхування, світовий аграрний сектор, сталий розвиток, інновації, географія голоду.

Key words: agricultural insurance, world agrarian sector, sustainable development, innovation, geography of hunger.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з науковими чи практичними завданнями. Прискорення продуктивності в сільському господарстві повинно бути в центрі всеосяжної стратегії сталого розвитку світу через регенеративну систему сільського господарства та виробництво продуктів харчування. Понад три чверті бідних у світі в

значній мірі залежать від сільського господарства щодо задоволення своїх прямих продовольчих потреб, а також своїх доходів. Розвиток сільського господарства через підвищення продуктивності, запровадження інновацій та підвищення доходів є одним з найпотужніших способів рішення цих проблем. Продуктивність приносить вигоду виробникам будь-якого роз-

Ярослав Корovій
Аспірант кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса

Jaroslav Koroviy
Postgraduate student at the Department of International Economic Relations Vasyi Stus Donetsk National University

МАКРОЕКОНОМІКА

міру шляхом підвищення стійкості та конкурентоспроможності їхньої діяльності. Продуктивність також дозволяє краще керувати землею, водою і іншими природними ресурсами.

Актуальність теми дослідження обумовлена значущістю аграрного сектора в світовій економіці. Недосконале страхування сільськогосподарських виробників, застосування застарілих технологій, посівних матеріалів, застарілої та неефективної техніки призводить до значних фінансових втрат, зменшення врожаю та погіршення якості життя населення, що є неприпустимим з точки зору концепції сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти сільськогосподарського страхування, функціонування та сталого розвитку аграрного сектору розглядали такі фахівці, як: Попова Л.В., Сплетухов Ю.А., Ефремов С.І., Жичкин К.А., Шуміліна Т.В., Ефремов О. Н., Тупіков О. А., Назарова А.А., Григоренко І.В. та інші. Разом з тим можна вважати недостатньо вирішеним питання пошуку зв'язку між фінансовими показниками функціонування аграрного сектору, запровадженням інновацій у галузі та сталим розвитком. Саме цим обумовлена актуальність теми дослідження.

Метою роботи є аналіз шляхів покращення фінансових показників функціонування аграрного сектору в контексті його сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільського господарства і забезпечення продовольчої безпеки країни неможливо уявити без фінансової підтримки. Особлива роль в цьому контексті належить фінансово-кредитної інфраструктури сільського господарства, важливим елементом якої є страхування. Саме страхування забезпечує умови сталого розвитку аграрного сектору.

Страхування аграрного сектору пов'язане з високими ризиками, оскільки безпосередньо залежить від природно-кліматичних умов. Щорічно сільське господарство зазнає збитків в результаті стихійних лих. Збиток буває величезний, що може поставити

сільськогосподарські підприємства на межу банкрутства, тому так важливо підвищувати роль страхування в сільському господарстві [1].

Система страхування сільськогосподарських виробників еволюціонувала. В наш час всі програми сільськогосподарського страхування можна розділити на дві групи. До першої групи можна віднести програми, що здійснюються з наявністю державної підтримки. Другу групу складають програми, що не передбачають державної підтримки.

Програми першої групи поширені в США, Канаді, Іспанії, Італії, Індії та багатьох інших країнах. До другої групи належать такі країни, як Німеччина, Австралія, Нова Зеландія, Аргентина тощо. В цих країнах розроблено механізм надання сільськогосподарським товаровиробникам прямої допомоги з боку держави за умови катастрофічних подій.

З метою аналізу стану страхування аграрного сектору можна скористатися типологією, згідно якої виділяють три типи систем сільськогосподарського страхування:

1) з домінуючою роллю держави (Канада, Греція, Індія, Іран, Філіппіни);

2) з поєднанням участі держави і приватних страховиків (США, Іспанія, Італія, Франція, Туреччина, Мексика);

3) з переважанням приватних страховиків (Німеччина, Нідерланди, Швеція, Аргентина, Австралія) [2].

До переваг державної підтримки сільськогосподарського страхування можна віднести можливість забезпечити більш високий рівень його розвитку. У таких випадках страхування зазвичай стає одним з основних інструментів управління сільськогосподарськими ризиками, а страхові виплати в значній мірі замінюють сільськогосподарським товаровиробникам компенсаційні виплати з бюджету. Більш того, в ряді країн законодавством не передбачена можливість здійснення виплат з бюджету за наслідки тих подій, щодо яких можуть бути укладені договори страхування. Разом з тим, у значній

частині країн страхування не є провідним інструментом управління сільськогосподарськими ризиками.

Програми страхування з державною підтримкою можуть передбачати:

- бюджетне субсидування страхових премій або страхових виплат;
- участь держави в перестрахованні сільськогосподарських ризиків або в формуванні фондів для ліквідації збитків, викликаних трагічними подіями;
- допомогу у формуванні інфраструктури страхової діяльності;
- створення ефективних принципів функціонування ринку сільськогосподарського страхування (процедур укладання договорів, здійснення страхових виплат і вирішення спорів, умов для розвитку конкуренції та захисту прав учасників страхування).

Одним з найбільш поширених методів державної підтримки сільськогосподарського страхування є надання бюджетних субсидій. Найчастіше державою субсидуються страхові внески, значно рідше – страхові виплати. Програми бюджетного субсидування існують в США, Канаді, Іспанії, Італії, Австрії, Туреччині, Китаї, Індії та інших країнах. Розмір страхових внесків становить в різних країнах від 30 до 80% від страхових премій та залежить від виду страхування, категорії сільськогосподарських товаровиробників, застрахованих сільськогосподарських культур і тварин, складу страхових ризиків, регіону та інших чинників.

Найбільш ефективні системи сільськогосподарського страхування з державною підтримкою створені в США, Канаді та Іспанії. У 2014 році частка США на світовому ринку

сільськогосподарського страхування склала 32,5% [3, с. 252]. У країні застраховано більше половини сільськогосподарських підприємств та майже 70 відсотків угідь. Програми страхування аграрного сектору розробляються та впроваджуються Агентством з управління ризиками (RMA), який безпосередньо підпорядкований Департаменту сільського господарства США.

Окремі дані про стан страхування сільськогосподарських товаровиробників у США надано в таблиці 1.

У країні функціонує більш ніж два десятки приватних страхових компаній, що мають право заключати угоди з виробниками сільськогосподарської продукції після проходження відбору та акредитації за вимогами Федеральної корпорації зі страхування врожаїв, яка функціонує під керівництвом Агентства з управління ризиками. Федеральна корпорація зі страхування врожаїв регулює розміри страхових тарифів, умови договорів та контролює діяльність страховиків, здійснює виплату їм бюджетних субсидій.

Наразі відмови виробника сільськогосподарської продукції від участі у страхуванні він не має права на отримання державної підтримки від природних лих та непередбачених збитків.

У свою чергу, ризики перестраховуються страховими компаніями на внутрішньому та зовнішньому ринку перестраховання. До основних ризиків, що покриваються страхуванням, відносяться посуха (53%), повені (23%) і заморозки (6%) [5]. Найбільш поширеним є страхування сільськогосподарських культур від різноманітних факторів ризику (MPCI). Під

Таблиця 1

Страхування врожаю сільськогосподарських культур в США [4]

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Страхові премії, млрд. дол. США	11,12	11,81	10,07	9,77	9,32
Субсидії з бюджету, млрд. дол. США	6,98	7,30	6,21	6,09	5,86
Частка субсидій в страхових преміях, %	62,77	61,81	61,67	62,33	62,88
Страхові виплати, млрд. дол. США	17,45	12,08	9,13	6,31	3,64
Рівень страхових виплат, %	156,92	102,29	90,67	64,59	39,06

цим розуміється страхування від впливу несприятливих природних факторів різного походження. З 1994 року базовим варіантом страхування сільськогосподарських культур від різноманітних факторів ризику є страхування від катастрофічних ризиків (CAT). Розмір внесків за участь в програмі CAT становить 300 дол. США за страхування кожної сільськогосподарської культури. Крім того, від цієї плати звільняються фермери з невеликим доходом протягом двох попередніх років. Страховим випадком в цьому варіанті страхування є зниження врожайності нижче 50% від середньої врожайності в господарстві за 5-10 останніх років. Розмір страхових виплат визначається як різниця між 50% від середньої врожайності і фактичної врожайністю, помножена на 55% від встановленої Агентством з управління ризиками ціни на застраховану сільськогосподарську культуру.

З метою збільшення страхового покриття виробники можуть укласти додатковий договір страхування від катастрофічних ризиків. Завдяки цьому рівень страхового покриття може досягати від 75% до 85% від середньої багаторічної врожайності. За умовами такого договору ціна для розрахунку розмірів страхового відшкодування може сягати 100% від ціни, встановленої Агентством з управління ризиками.

Однією з особливостей страхування сільськогосподарських виробників у США є надання страхового захисту не тільки від зниження врожайності сільськогосподарських культур, а й від падіння цін. Програма страхування валового доходу (AGR) дозволяє застрахувати ризик зниження виручки від основної діяльності господарства. Страховим випадком є отримання страхувальником доходу в розмірі нижче точки збитковості, що розраховується шляхом множення узгодженого розміру валового доходу на обраний рівень страхового покриття, який може становити від 65 до 80% [6].

На регіональному рівні з метою страхування виробників сільсько-

господарської продукції в США застосовується страхування на основі регіонального індексу врожайності (GRP). Страхове відшкодування виплачується в разі, якщо середня врожайність застрахованої сільськогосподарської культури в окрузі в поточному році виявляється нижче 70 до 90% від середньої врожайності по округу [7].

Особливостями страхування виробників сільськогосподарської продукції у Канаді можна вважати домінування держави у системі страхування сільськогосподарського страхування, яким охоплено понад 70% посівів сільськогосподарських культур і близько 55% фермерських господарств. Сільськогосподарське страхування здійснюється на засаді закону про захист доходів фермерських господарств (Farm Income Protection Act). Діяльність страхових компаній контролюється Національним агентством сільськогосподарського страхування при Міністерстві сільськогосподарства Канади.

На регіональному рівні страхові операції проводять державні корпорації підпорядковані Міністерству сільськогосподарства. Страхові компанії надають фермерам послуги в сфері страхування, кредитування та іншого фінансового забезпечення. Для забезпечення беззбитковості своїх операцій корпорації укладають договори перестрахування з федеральним урядом, урядом своєї провінції, а також на міжнародних ринках перестрахування. Незважаючи на домінуючу роль рекомендацій Міністерства сільськогосподарства в залежності від специфіки сільськогосподарського виробництва і рівня соціально-економічного розвитку регіону розміри страхових тарифів та перелік сільськогосподарських культур, щодо яких може бути укладено таке страхування встановлюється індивідуально для кожної провінції.

Приблизно 60% субсидій фінансується федеральним бюджетом. Інші 40% фінансуються бюджетами провінцій. Останнім часом в Канаді поширюється тенденція до зниження долі державного фінансування та підвищення частки страхових внесків,

що сплачуються самими страхувальниками.

У Канаді страхуванню підлягають всі види сільськогосподарської діяльності. Але самим найбільш розповсюдженим є страхування на випадок повної або часткової загибелі врожаю сільськогосподарських культур (СІР). Розрахункова врожайність сільськогосподарських культур визначається виходячи з середньої врожайності за останні 5-15 років в окремому господарстві, провінції або регіоні з урахуванням тенденції розвитку господарств та ринку сільськогосподарської продукції.

Страховальники можуть вибрати прийнятний для себе рівень страхового забезпечення в діапазоні від 50 до 90% від розміру розрахункового врожаю. Ціна, застосовувана при розрахунках вартості врожаю, в залежності від бажання страхувальника може бути заснована на середній ринковій ціні продукції, виробничих витратах або вартості відновлення виробництва. Розмір бюджетних субсидій залежить від рівня страхового забезпечення і становить в середньому приблизно 60% від суми страхових премій. Найвищий рівень субсидування діє для страхування з катастрофічним (найнижчим) рівнем страхового покриття.

Сільськогосподарське страхування в країні добровільне. Разом з тим, з метою отримання субсидованих кредитів або інвестицій господарства зобов'язані страхувати свої сільськогосподарські культури або тварин. У разі їх виходу з програми субсидованого державою страхування вони позбавляються можливості брати участь в державних програмах підтримки протягом певного періоду часу.

За обсягом страхових премій Іспанія знаходиться на четвертому місці в світі після США, Канади та Японії. Значною мірою це пов'язано з сприятливими кліматичними умовами для сільськогосподарської діяльності, значною площею країни, наявністю споживача готової продукції, наявністю достатньої кількості робочої сили, традиціями мешканців.

Сільськогосподарське страхування в Іспанії охопило понад 70% сіль-

ськогосподарських товаровиробників, приблизно 90% сільськогосподарських культур і 70% тварин [8, с. 59]. Роль держави в страхуванні сільського господарства полягає у субсидуванні страхових премій, участі в перестрахованні, методологічній та інформаційній підтримці, контролю за проведенням страхових операцій. Разом з тим, наявність страхування виключає необхідність надання господарствам прямої державної допомоги в разі настання катастрофічних ризиків. Головна роль належить приватними страховими компаніями, що функціонують на основі солідарної відповідальності.

Страхування в Іспанії є добровільним, але відмова від нього призводить до позбавлення сільськогосподарських товаровиробників державної допомоги по ряду інших напрямків. Система страхування базується на партнерстві між державним агентством сільськогосподарського страхування (Entidad Estatal de Seguros Agrarios – ENESA) і об'єднанням страхових компаній, що здійснюють комбіноване сільськогосподарське страхування (Agroseguro). ENESA підпорядковане Міністерству сільського господарства, рибного господарства і продовольства. До функцій даного органу входить розробка планів сільськогосподарського страхування, адміністрування бюджетних субсидій, арбітраж за умови виникнення розбіжностей між учасниками страхування тощо.

Міністерством сільського господарства і Міністерством фінансів та економіки затверджуються плани сільськогосподарського страхування, в яких перераховуються види страхових продуктів, встановлюються розміри державного субсидування і порядок його здійснення, терміни укладання договорів страхування та інші параметри сільськогосподарського страхування.

Agroseguro розробляє умови страхування, здійснює розрахунок розмірів страхових тарифів по регіонах, врегулює збитки при настанні страхових випадків, отримує державні субсидії на покриття частини страхової премії, перестраховує ризики. Слід за-

значити, що страховики несуть відповідальність за страховими зобов'язаннями на принципах співстрахування за пропорційною часткою своєї участі в Agroseguro. Для розслідування обставин настання страхових випадків і оцінки розмірів збитків залучаються незалежні експерти, які працюють на підставі угоди з Agroseguro.

Держава в особі Консорціуму зі страхових виплатах (Consortio de Compensacion de Seguros – CCS), що функціонує під контролем Міністерства економіки та фінансів, є ще одним учасником системи сільськогосподарського страхування в Іспанії. CCS є перестраховальником першої інстанції, оскільки Agroseguro передає йому приблизно 70% сукупного портфеля ризиків. Далі значна частка прийнятих CCS ризиків передається в перестраховується на міжнародному ринку. За своїм юридичним статусом CCS – державне підприємницьке установа. Однак, на нього поширюється законодавство, яке регулює діяльність приватних компаній.

Державне субсидування страхових премій поширюється як на страхування врожаю, так і на страхування тварин. Вони виплачуються безпосередньо на рахунки Agroseguro. Розміри субсидування можуть щорічно змінюватися, але в середньому складають приблизно 50% від розміру страхових премій, з них приблизно 40% виплачується з державного бюджету, 10% – з бюджетів провінцій. Більшість сільськогосподарських товаровиробників вважає за краще укладати договори мультиризикового страхування, рівень страхового покриття за умовами якого сягає до 70% від страхової вартості врожаю.

Можна зробити висновок про те, що одним з головних завдань сільськогосподарського страхування є скорочення прямих бюджетних виплат за умови нанесення сільськогосподарським товаровиробникам серйозних збитків під впливом зовнішніх факторів. Забезпечити достатній рівень охоплення сільськогосподарських товаровиробників страхуванням можливо лише за наявності бюджетного субсидування. Звідси виникає

проблема ефективного використання бюджетних ресурсів. Зробити це можливо шляхом збільшення рівня страхових виплат по відношенню до страхових внесків. Можливе використання таких інструментів, як обмеження можливості використовувати бюджетні дотації на інші цілі, ніж виплати страхового відшкодування, лімітування управлінських витрат страховиків, формування централізованих резервів при перевищенні рентабельності страхових операцій певного рівня тощо.

Існую дилема, згідно якої треба вирішити питання здійснення страхових виплат тільки у випадках, коли господарства несуть великі втрати, або страхування повинно покривати і відносно невеликі збитки господарств.

Світовий досвід свідчить про переваги першого варіанту. Сутність його полягає в тому, що держава дотує насамперед операції, що передбачають виплати страхового відшкодування тільки тоді, коли страхові випадки призводять до глобальних збитків. Якщо ж умови договорів передбачають і компенсацію більш дрібних збитків, питома вага державних коштів у фінансуванні страхових премій скорочується і велику їх частину господарства сплачують за рахунок власних коштів.

Намагання зменшити обсяги страхових виплат останніми роками змушують звернути погляд на причини наявності ризиків ведення сільськогосподарської діяльності. До головних факторів, що негативно впливають на продуктивність сільськогосподарських товаровиробників можна віднести природні ризики а також застосування недосконалої техніки та технології в аграрному секторі, недостатній обсяг запровадження інновацій в аграрному секторі.

Проблеми сталого розвитку сільськогосподарства та забезпечення населення продовольством особливо загострилася під впливом особливостей сучасної демографічної ситуації. Протягом останніх двох століть спостерігається стрімке підвищення чисельності населення світу. Особливо стрімкими темпами зростання

чисельності населення відзначилося минуле століття. Саме через сукупність різних чинників, що призвели до різкого підвищення чисельності населення планети в наукових колах з'явився термін «демографічний вибух». Останніми роками більшість вчених прийшли до висновку про зниження темпів зростання чисельності населення світу, але воно відбувається постійно, хоча й не так стрімко. За цих умов важливим чинником покращення якості життя є наявність достатньої кількості продуктів харчування з високими споживчими характеристиками. Саме з цих обставин виникає проблема глобального характеру.

Суспільство звикло до екстенсивного типу розвитку сільського господарства. Тобто, приріст кількості продуктів аграрного сектору відбувався за рахунок збільшення площ сільськогосподарських угідь. Про негативні наслідки такого типу ведення господарства в своїх роботах повідомив ще у XIX столітті Томас Мальтус. Обмеженість можливостей розширення площ земель сільськогосподарського призначення неминує призведе до дефіциту продуктів харчування за умови збільшення чисельності населення планети. Наслідки такого негативного явища можна спостерігати в наш час зробивши аналіз «географії голоду» (рис. 1).

Аналіз даних свідчить про головну небезпеку недоїдання населення таких регіонів, як Африка і Азія. Найменш забезпечені сучасними технологіями економічні системи не мають можливості прогодувати населення своїх країн. Наявність значної чисельності населення світу, що проживає в умовах постійного дефіциту продуктів харчування є важливим і доволі суттєвим викликом для сучасної цивілізації. Концепція сталого розвитку передбачає обов'язкове забезпечення достатньої кількості продуктів аграрного сектору та подолання такого явища як голод. Шляхом до цього є підвищення ефективності аграрного сектору. Оскільки екстенсивний шлях ведення сільського господарства

практично вичерпав свої можливості, виникають передумови для переходу до інтенсивного типу ведення господарства. Головним його напрямком вважається запровадження інновацій. Саме інноваційний тип розвитку світового сільського господарства може призвести до появи достатньої кількості продукції та забезпечення населення всього світу якісними товарами. Цей факт став безумовним аргументом на шляху переходу аграрного сектору світу на шлях сталого розвитку.

Але на шляху введення інновацій в аграрному секторі виникають проблеми різної природи. По-перше, сільськогосподарські землі мають безліч характеристик, врахування котрих є досить важким з технічної точки зору. Тому не існує однієї універсальної технології обробки земель різного генезису. Крім того, кліматичні умови різних регіонів мають суттєві розбіжності. Та самі кліматичні умови мають тенденцію до змін, що неминує повинно враховуватися та призвести до адаптування сільського господарства до нових умов.

Важливим елементом запровадження інновацій в сільському господарстві є врахування етнічних особливостей та рівня розвитку країн. На шляху до переходу світового аграрного сектору на шлях інтенсивного сталого розвитку слід звернути увагу на наявність суттєвих регіональних диспропорцій в умовах ведення сільського господарства. Найбільших успіхів на шляху сталого розвитку сільського господарства досягли економічно розвинені країни. При цьому слід мати на увазі, що навіть в найбільш розвинених країнах аграрний сектор є доволі ризикованим та в достатній мірі дотаційним. Але вражає висока продуктивність праці в сільському господарстві, яка в рази вища за аналогічний показник в країнах, що розвиваються (рис. 2).

В окремих країнах на шляху інноваційного сталого розвитку сільського господарства існують проблеми юридичного характеру. Наприклад, в Україні практично відсутній ринок земель сільськогосподарського призначення. Безумовно, це є певною пере-

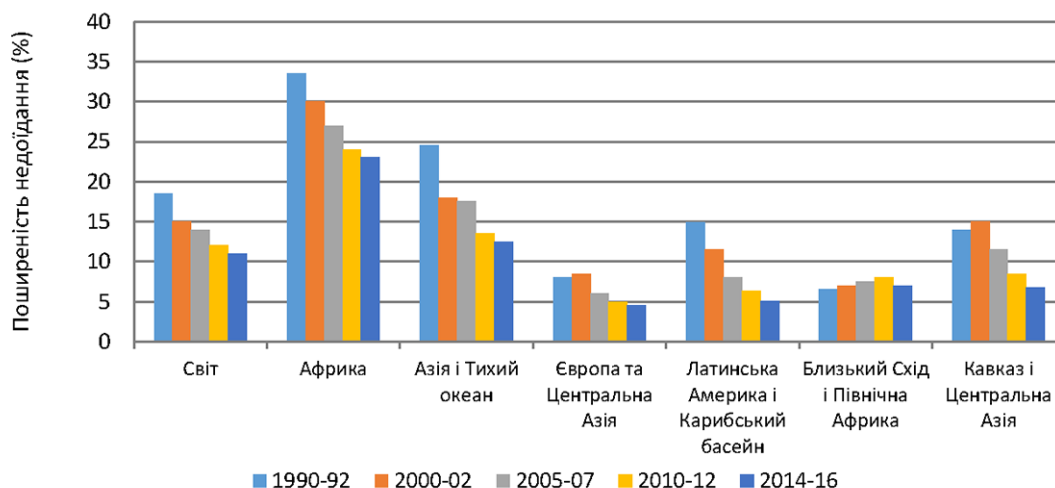

Рис. 1. Поширеність недоїдання за регіонами світу у 1990–2016 роках [9]

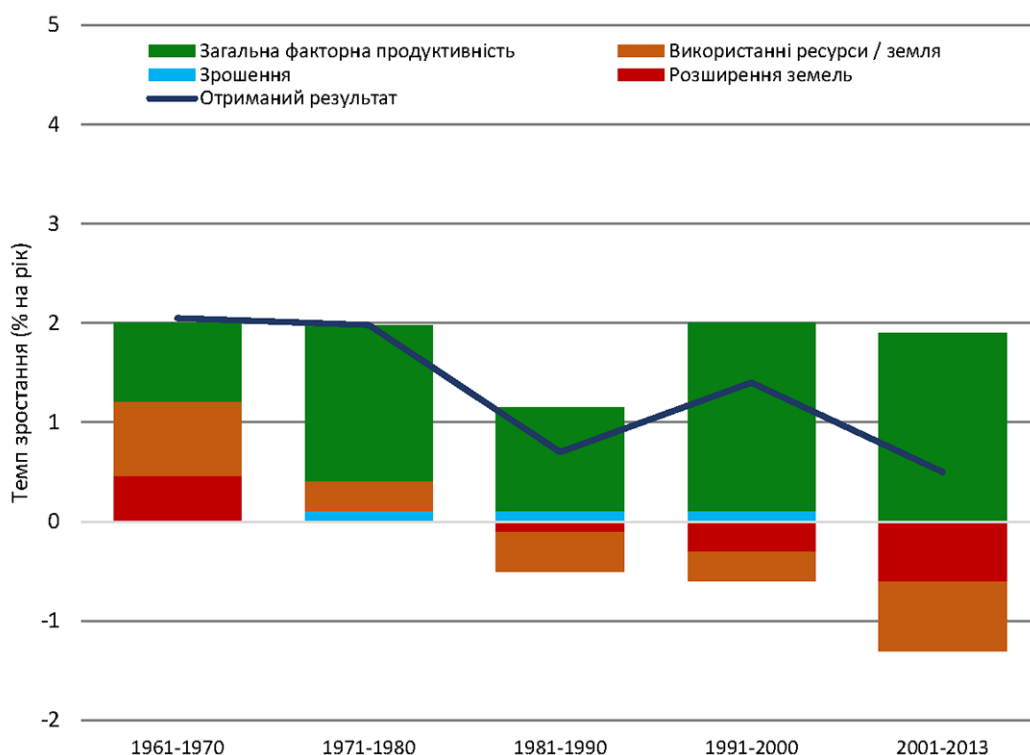

Рис. 2. Джерела зростання обсягів виробництва аграрної продукції в країнах з високими доходами, 1961–2013 рр.[5]

шкодою на шляху розвитку аграрного сектору та його фінансування.

Таким чином, перехід до сталого розвитку сільського господарства є питанням не тільки фінансового достатку а й питанням виживання всього людства, покращенням якості та підвищенням тривалості життя населення.

Висновки. Екстенсивний шлях розвитку світового аграрного сектору вичерпав свої можливості. Подальший розвиток сільського господарства можливий лише за умови його пере-

ходу на шлях інтенсивного сталого розвитку, заснованого на застосуванні інноваційних технологій. Лише за цих умов можливе покращення фінансових показників функціонування світового аграрного сектору. Страхування сільськогосподарських товаровиробників повинно бути спрямовано на виплати страхового відшкодування тільки тоді, коли страхові випадки призводять до глобальних збитків. Питома вага державних коштів у фінансуванні страхових премій повинна скорочуватися і велика їх частка

повинна здійснюватися за рахунок власних коштів аграріїв. Це вимусить сільськогосподарських товаровиробників переходити на інтенсивний сталий шлях розвитку, застосовувати сучасні технології обробки ґрунтів, підбору посівного матеріалу, тварин, адаптованих до регіональних особливостей, врахування кліматичних умов тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григоренко І.В., Шкарупа Е.А. Аналіз і оцінка сільськогосподарського страхування з позиції еволюційного підходу // *Современные проблемы науки и образования*. – 2015. – № 2-1.; [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=21096> (дата звернення: 24.08.2019).

2. Назарова А. А. Совершенствование сільськогосподарського страхування з державною підтримкою в Росії: дис. на соискание ученой степени к. э. н. М.: МГУ, 2015, 184 с.

3. Ефремов О. Н., Тупиков О. А. Интересы страхового бизнеса и селхозтоваропроизводителя: метаморфозы агрострахования с державною підтримкою // *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 3. Экономика. Экология*. 2015. № 4. С. 247–254.

4. Кричевская Л. Международный опыт частно-государственного партнерства и державною підтримкою в агростраховании. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agroinsurance.com/ru/29980>.

5. Summary of Business Reports and Data / Risk Management Agency. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.rma.usda.gov/data/sob.html>.

6. Crop Insurance for the Wealthy? Germany: Munich RE, 2011. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.munichre.com/site/corporate/get/documents_E260352065/mr/assetpool.shared/Documents/0_Corporate_Website/2_Reinsurance/Business/Non-Life/Systemagro/systemagro-crop-

[insurance-for-the-wealthy_en.pdf](#).

7. Система сільськогосподарського страхування в США / Сайт Федерального агентства по державною підтримкою аграрно-промислового комплексу. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.fagps.ru/index.php/v-pomoshchagrariyam/zarubezhnyj-opyt-selskokhozjaystvennogo-strakhovaniya>.

8. Жичкин К. А., Шумилина Т. В. Страхование рисков сільськогосподарських організацій в умовах державною підтримкою. Самара: РИЦ СГСХА, 2013, 191 с.

9. Руководство по стратегии электронного сільськогосподарського господарства. Реализовано в некоторых странах Азиатско-Тихоокеанского региона, Европы и Центральной Азии. Продовольственная и сільськогосподарська організація ООН. Будапешт, 2018 г. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.fao.org/3/I9515RU/i9515ru.pdf>

REFERENCES

1. Grigorenko I.V., Shkarupa Ye.A. Analiz i otsenka selskokhozaystvennogo strakhovaniya s pozitsii evolyutsionnogo podkhoda / I.V. Grigorenko, Ye.A Shkarupa // *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*. – 2015. – № 2-1.; [Yelektronniy resurs]. — Rezhim dostupu: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=21096> (data obrashcheniya: 24.08.2019).

2. Nazarova A. A. Sovershenstvovanie selskokhozaystvennogo strakhovaniya s gosudarstvennoy podderzhkoy v Rossii / A.A. Nazarova.: diss. na soiskanie uchenoy stepeni k. e. n. M.: MGU, 2015, 184 s.

3. Yefremov O. N., Tupikov O. A. Interesy strakhovogo biznesa i selkhoz-tovaroproduitelya: metamorfozy agrostrakhovaniya s gosudarstvennoy podderzhkoy/ O. N. Yefremov, O. A. Tupikov // *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 3. Ekonomika. Ekologiya*. 2015. № 4. С. 247–254.

4. Krichevskaya L. Mezhdunarodnyu opyt chasto-gosudarstvennogo partnerstva i gosudarstvennoy podder-

zhki v agrostrakhovani. [Yelektronniy resurs]. — Rezhim dostupu: <http://agroinsurance.com/ru/29980> .

5. Summary of Business Reports and Data / Risk Management Agency. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.rma.usda.gov/data/sob.html>.

6. Crop Insurance for the Wealthy? Germany: Munich RE, 2011. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.munichre.com/site/corporate/get/documents_E260352065/mr/assetpool.shared/Documents/0_Corporate_Website/2_Reinsurance/Business/Non-Life/Systemagro/systemagro-crop-insurance-for-the-wealthy_en.pdf.

7. Sistema selskokhozyaystvennogo strakhovaniya v SShA / Sayt Federalnogo agentstva po gosudarstvennoy podderzhke agrarno-promyshlennogo kompleksa. [Yelektronniy resurs]. — Rezhim dostupu: <http://www.fagps.ru/index.php/v-pomoshchagrariyam/zarubezhnyj-opyt-selskokhozyajstvennogo-strakhovaniya>.

8. Zhichkin K. A., Shumilina T. V. Strakhovanie riskov selskokhozyaystvennykh organizatsiy v usloviyakh gosudarstvennoy podderzhki. / K. A. Zhichkin, T. V. Shumilina. - Samara: RITs SGSKhA, 2013, 191 s.

9. Rukovodstvo po strategii elektronnoho selskogo khozyaystva. Realizovano v nekotorykh stranakh Aziatsko-Tikhookeanskogo regiona, Yevropy i Tsentralnoy Azii. Prodovolstvennaya i selskokhozyaystvennaya organizatsiya OON. Budapesht, 2018 g. [Yelektronniy resurs]. — Rezhim dostupu: <http://www.fao.org/3/I9515RU/i9515ru.pdf>